List 29.

NOVICE

Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 20. julija 1864.

Gospodarske stvari.

Gospodarjem in gospodinjam.

Vsaki gospodar, naj je velik posestnik ali mali kajžarček, ako krave redí, pričakuje od njih obilo obilo mleka. Krava srednje velikosti daje po teletu pri dostojni piči in skrbnem gleštanju:

skoz	40	dní	400	bokalov	mleka,
„	90	„	320	„	„
„	90	„	240	„	„
„	80	„	160	„	„

po takem skoz 300 dni 1120 bokalov mleka.

Na rodu in plemenu je veliko ležeče, da ima krava več mleka. Al razločki so med kravami pri istem plemenu, da ene so bolje mlekarce memo drugih. Zakaj pa to? nam učeni možje do zdaj še niso natanko razodeli. Oni le pravijo, da iz krví se dela vse; če obrača kaka živina svojo kri posebno za osnovo mesa in maščobe, ne more obilo mleka napravljati; zato so dobre mlekarce, če tudi se jim obilo in dobre klaje dajè, vedno le bolj suhe (kumrne).

Kakošne so po zunanji podobi dobre molzne krave? Skušnje nam odgovorijo na to vprašanje, da dobre molzne krave imajo drobno in bolj suho glavo, kratke pa tanke rogé, pohleven kravji- in ne volovsk obraz, velikosti so srednje, prsi imajo široke, široke medenice in širok križ, kostí tanke in plošnate, tanko in lahko sèm ter tjè premikavno kožo, debele mlečnate žile na trebuhu, veliko pa mehko vime, sesce dolge in precej razprostrene eden od druzega, dolg pa tenak rep. Dobra molzna krava ne serje mehko, če tudi dobiva sirovo, poparjeno, opraženo ali namočeno krmo. Kolikor stareji prihaja krava, toliko manj ima tudi mleka in manj dobrega.

Če tedaj gospodar teleta mlečnih krav — in sicer tretje tele do šestega — naj so junčiki ali telice — si ohrani za pleme, — če najmanj po 6 tednov sesajo in se po plemenu spuščajo, kadar so poldrugo leto stare ali 2 leti, porok smo mu, da si bo res prav izvrstne mlekarice priredil.

Toda, kdor hoče tudi delj časa dobro molzno kravo imeti, ji mora tudi pridno streči, dobro rediti in skrbno napajati jo.

Kar se tiče strežbe, se mora skrbeti, da so krave same po životu čedne in snažne, da je čeden in zračen hlev, — da je primerno gorak, in da se ž njimi lepo ravná. Čednost je po starem prigovoru pol živeža, zakaj tudi po koži ali kakor se navadno pravi, „skozi kožo“ se redí živina.

Kri se razliva iz srca po raznih žilah na vse kraje života in s pomočjo kožne delavnosti se razkroji v tri dele: en del se izhlapí iz kože; to je kožno hlapljenje in pot; drugi del se porabi v životu za meso, mast, kite, kostí in sto druzih rečí, — in tretji pa, ki za živež ni pripraven, se v žile vlije, da zopet nazaj k srcu priteče in se odtod v pljuča pretaka, kjer se z dotiko zunanjega zraka po sopenju zopet predela v dobro krí. Godi se to trojno razkrojevanje krví skor enako tako, kar se godí, kadar les ali kaka druga stvar gorí. Kar je tukaj dim, je tam kožni sopár in pot; kar je plamen pri ognji, je tukaj poraba krví za meso, mast itd.; kar pa krví ostane že podelane, je tù pepél.

Če tedaj v kakem hlevu živina v mlaki in gnojnici do kolen stojí, če so zadnje bedra, vamp itd. s prisušenim blatom, kakor s trdo skorjo okidani, takrat se gospodarju lahko reče, ki ima svojo živino v taki nesnagi, da se mu še celó ne sanja ne, čemu ima živina kožo, da koža ni mrtev meh, ampak da ima na milijone luknjic, po kterih iz sebe meče, kar je za nič, in v se jemlje iz zraka redivnih stvarí.

Če je pa še zraven tega v hlevu zrak z amonijakovimi sopari navdan, ki v nos in očí dregajo in zbadajo, — če je v hlevu huda vročina ali silni mraz, če brenčé celi roji muh in brenceljnov okrog hlevnih vrat, takrat je nemarnost pri živinoreji prikipela na najvišo stopnjo, in ob tla je srečna živinoreja.

Kjer se pa nahaja živina oštrigljana in očesana, vime čedno, polno in mehko, hlev zračen, primerno gorak, to je, da 15 do 17 stopinj in ne več toplote ima, je vrlo nastlan in tako napravljen, da se scavnica in gnojnica iz njega ocejate, takemu gospodarju se lahko na vse usta reče, da je umen in moder gospodar.

(Konec prihodnjič.)

Živinozdravilsk svèt.

Izpod Mihovega se nam je pisalo, „da so pobili pretekli teden dva vola, ktera sta se 8 dni grozno trpinčila, sèm ter tjè se metala, kakor da bi norela; noben zdravnik jima ni vedil pomagati. — Še le pri crknjenih se je spoznalo, da sta se bila sparjene detelje nažrla. Ali ni nobene močí zoper tako živinsko bolezen?“

Odgovor. Sparjena detelja je zeló nevarna živini in težko je, jo ozdraviti, zlasti ako se pomoči ne išče brž izzačetka bolezni. Al iz popisa pričujočega je podoba, da možje niso spoznali bolezni, ktera druzega ni bila, kakor da je živino klalo (in morebiti tudi napenjalo), in da so se ji pozneje čeva in želodec vneli. Prva je pri taki bolezni, čeva izprazniti s tem, da se živina klištira z žajfnico in soljo, — da se ji vliva olja in grenjke solí, — če jo pa napenja, živega apna itd. Al k vsemu temu je treba podučenega človeka, da presodi, kaj je, in potem pravo storí.

Saj smo našim ljudém spisali dobre živinozdravilske bukve; al kako malo gospodarjev je, ki jih imajo? Saj je v Ljubljani šola živinozdravilska, al koliko sosesk je še pri nas, ki nimajo nobenega takega podučenega človeka. „Pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal“ — je stari naš pregovor. Al ker ga ljudje ne ubogajo, jim tudi Bog ne pomaga. Kadar je nesreča v hiši, potem letajo ljudje okoli, kakor da bi bili obnoreli, al — prekasno je!

Zgodovinsko-jezikoslovna črtica.

O prvotnem pomenu besede „župan.“

Spisal in posvetil Davorin Terstenjak

svojemu dragemu prijatlu, novoizvoljenemu ljubljanskemu županu **gospodu dr. Etbinu Costa-tu.**

Iz tega, kar so nam nemški letopisci zapisali o državnem ustroji in državni pravdi starih Slovanov, se kaže, da je pri njih bil slobodnjak le oni, kdor je bil člen njihove zemlje in njihovega rodú, in sicer tako dolgo, dokler ni bil po sodniški odloki izobčen in v robstvo prodan. *(Bruno str. 112.)*

Svobodni deželani pa niso bili vsi enega stanú.

Imenujejo se: kmetje desetnjaci „rustici decimarii“, kteri so deloma v vaseh stanovali in obdelovali, deloma pa kraj host in logov in se pečali z lovom in bčelarstvom. *(Dreger „Codex. diplom. Pomer. Nr. 22. 27. 31.)* Ti so na dvorih, v kterih so stanovali, imeli eno pravico, in pa na pušah (Huben), ktere so obdelovali. Dvore — hrame — so smeli prodati; al desetino so morali odrajtati zemljiščnemu gospodarju. Ti slobodnjaki desetniki so imeli pravico in čast orožja; smeli so nositi sulico ali kopje *(Anon. Sancruc. III. 8)*; zato še sedaj na Štajarskem poznamo: „kmet kopjaš, kmet kopčar.“ Pri Nemcih je bil drug red. Pri njih ni smel kmet nositi meča ali si ga opasati; le s privoljenjem gospôde so kupci potovajoči smeli meč imeti na sedlo privezan.

Kakor kmetje slobodnjaki, tako so tudi mestjani in tržani imeli pravico in čast orožja. Vsako mesto je bilo obdano z okopom, in vsak grad je imel svojega poveljnika — nemški letopisci ga imenujejo: „dux“. *(Ebbo 84.)* V mestnih gradovih so le vojščaki stanovali, mestjani „cives“ pa v predmestjih: „sub urbiis.“

Mestjani in služni kmetje so spadali v stan nižjih slobodnjakov, in so svoje zadeve pretresovali v tržkih shodih „conventus forenses“ *(And. Jasch. III. 5.)* Ti shodi so bili zunaj mesta na trgu (Marktplatz). Veče mesta so imele svoje predstojnike *) „magistratus — magnates“, ktere so si sami volili v tako imenovnih „kontinah“ zbirališčnih hišah, v ktere so dohajali ob odločenih dneh, da so se posvetovali o občinskih zadevah. Te „kontine“ so jim bile tudi gostivnice *(Sefr. 160)*.

Nad nižjimi slobodnjaci so stali plemenitaši; letopisci jih imenujejo: nobiles, principes, barones. *(Dreger Nr. 2. 3. 6. 8.)* Imeli so velik del zemljišča, ktero so kmetje morali obdelovati. Beseda kmet po mojem mnenji pomenja prebivavca, ki v vasi stanuje, litevski: kumelis, grški: κώμη, Dorf, κωμήτης, Dorfbewohner. Korenični vokal je izpadel, primeri: mlin za: malin, melin, od korenike: mal, mel, conterrere.

Plemenitaši kot zemljiščni gospodarji in posestniki so se veleli: Lehi, od leha „ein umschnittenes, umfurchtes Ackergebiet“, sansk. laš scindere. Lehi so toraj bili gospodarji polja — poljaci — in njihove naselbine letopisci imenujejo vasi — „praedia“ in pa „villae.“ *(Helmold I, 14.)*

Kakor so nižji slobodnjaci v pomirji *) (Burgward) svojih občin imeli svoje shode in zbore, tako so: plemenitaši cele dežele o svojih zadevah večali (se posvetovali) v gospôskih zborih. Večina glasov je odločila vsakokrat. Te gospôske zbore imenujejo letopisci: „generale principum terrae colloqium“ *(Ebbo 74. Sefr. 124)*. V te zbore so hodili tudi župani, kakor se prepričamo iz vrstic pri Dregeru (Nr. 26): „quod ipsi principes ejusdem patris in generali conventu et consilio, consensu fere omnium baronum et suppanorum suorum, universali decreto statuerunt.“

Niso tedaj bili vsi, kteri so se na deželnih zborih starih Slovanov posvetovali, enega stanú; pa bili so vendar vsi slobodnjaci. Prva zbornica „Unterhaus“ je obstajala iz: gradiščnikov, ogradnikov, mestjanov, tržanov in kmetov, druga pa „Oberhaus — Herrenhaus“ iz: lehov, panov, vladik, knezov, boljarov in županov. Z obema je posvetoval se kralj (rex), rokel, vojvoda, kteri je poklical nižje slobodnjake in pa plemenitaše *(Ebbo 74. Dreger Nr. 4)*.

Akoravno je kralj, rokel, vojvoda sam spadal v stan plemenitašev, se je vendar razločeval po viši oblasti in višem gospodstvu od plemenitašev. Kraljestvo, vojvodstvo, knežstvo pa je bilo v rodbinah knežkih (landesfürstlichen Geschlechtern) dedovno; vsi členi moškega spôla so se vladarstva vdeleževali, vendar najstarši je imel v rokah vladarsko krmilo; al vsakokrat mu je mogel narod dati svoje privoljenje. Ako mu je najviša oblast od zastopnikov naroda bila vzeta ali odrečena, je pravica najstaršega prešla na mlajšega, kteri je bil narodu všeč. *(Einh. ann. 823. 826.)*

(Konec prihodnjič.)

*) Škoda, da nam nemški letopisci niso ohranili slovanskih poznamovanj za: „cives“, „oppidani“, „rustici magnates“, „principes“, „nobiles“ itd. Pis.

*) Ruski mir, Dorf, primeri nemški: Burgfrieden, mir, toraj: „ein umfriedeter, umhegter Ort.“ (Primeri „mirje“ v Ljubljani.) V pomirje mesta so spadali tudi vičari, incollae vici, villici sansk.: viçam, litevsk.: ukis, gotiški: veihs, anglosaks.: vic, wiche, wichbilde, marchia civitatis, novonemški: weichbild, škotski: bield, Obdach, Hütte. Pis.

Pisma slovenskega učenika

svojemu bratu.

(Dalje.)

8. Pismo.

Pod Ratitovcem na Gorenskem.

Premili moj! Zadnji dopis svoj skončal sem bil s popisom jezuitske cerkve. Stopivši iz krasne te veže Božje grem zopet nazaj v vseučilišče in naravnost pred duri učne sobe, kjer sem upal najti sorodnika svojega. Pa še tù sem ga komaj staknil. Ko se namreč vrata šolske sobe odpró, se mi je zeló tako zdelo, kakor pri nas, kadar v nedeljo maša mine. Le tega nisem vedil, odkod se dijaki vsipajo; pa se vé, blizo 200 učencev v enem razredu, to Ti ni kar si bodi. Prepričal pa sem se tù, da iz šole se ne mudí le mojim malim slovenskim učenčekom, ampak celó dunajski pravniki se naveličajo šolskih klopí. Med zadnjimi še le pride naš ljubi A., ki bi bil gotovo vsega pred pričakoval, ko mene danes tukaj viditi. Po prisrčnem pozdravljenji se zdajci napotiva Dunaja na dalje ogledovat. Prav vesel sem bil, da imel sem zdaj zvedenega kažipota in mi ni bilo pri slednji ulici vprašati: kam pa zdaj?

Iz Štefanovega trga, kamor naji je bila pot od vseučilišča pripeljala, prideva na trg, imenovan „Kol v železu“ (Stock im Eisen-Platz). Tukaj stojí pri zidu

neke hiše drevó, od korenine do zadnjega štremlja vse z žeblji obito in okovano. Nekteri pravijo, da do lesem je segal nekdaj obširni dunajski gozd; drugi pa trdijo, da je svoje dni slednji kovač, ki je došel v Beč, mogel v to deblo žebelj zabiti. Res, pošteno so ga okovali; glava tiči poleg glave, in najmanjšega prostora ni ostalo za potomce. — Od tod pripeljala naji je pot na trg „v graben“ (am Graben), ki ga kinči lepo znamenje svete Trojice (postavljeno leta 1693 v zahvalo prestane kužne bolezni). Naprej prišla sva do cerkve sv. Mihaela. Ne kaže ona sicer ogledovavcem posebnih lepotij, meni vendar je bila ogleda vredna; kajti hranuje ona smrtne ostanke slavnega našega rojaka Žiga barona Herberstein-a, rojenega Vipavca. Ta slavni mož prerokoval je s svojimi deli že stoletja naprej, kaj bo pel enkrat Vodnik o Slovencih rekoč: „Um ti je dan!“*) — Če je bil tudi naš rod nekdaj zatiran, in ga nekteri tudi dandanašnji le še postrani, le še pisano gledajo, veselja se vendar širi domorodcu srce, ko vidi, kako visoko so jo dognali nekteri naši slovenski rojaki. To nas tudi tolaži ter navdaja s trdnim zaupanjem, da „prisijalo bo s časom solnce tudi pred naše vrata.“

Naprej od tod dospeva s tovaršem do avgustinske (dvorne) cerkve. Se ve, da me je tudi tù noter gnalo. Veliko gotiško svetišče razun nekterih podob in razun krasnega, iz kararskega marmelja napravljenega grobnega spominka nadvojvodinje Kristine ne kaže o navadnem času posebnih lepotij; pa neštevilni lestenci (lustri), ki visijo od oboka, spričujejo, da o slovesnih prilikah pripomore obilna svečava s svojim sjajnim blišem k posebni odliki cerkveni. V stranski kapeli tukajšnje cerkve shranujejo se v srebrnih posodah srca umrlih udov rodovine cesarske. — Od avgustinske cerkve naprej bila sva z ljubim sorodnikom zdajci na „Jožefovem trgu“, kterega središče kinči na visokem kamnitem stojalu krasni kip cesarja Jožefa II., sedečega na konji. Veliko in visoko poslopje, ki obdaja na tri strani Jožefov trg, je dvorna bukvarnica, v kteri je okoli 315.000 knjig, okoli 16.000 raznih rokopisov; na 300.000 podob (jeklo- in lesorezov), 19.000 goldinarjev je na leto ti bukvarnici samo za nakupovanje novih knjig odločenih; — res lep denar, s kterim se že dá kaj poštenega nakupiti.

Iz Jožefovega trga prideva skozi dolgo vežo na dvor, ki je osredek vélikega cesarjevega domovja. Ker skozi ta dvor iz mesta v predmestja in iz predmestij v mesto tekajo peš ljudje in se vozijo kočije, ti je tù od zore do mraka vse živo. Sredino dvora vélikega krasi imenitni spominek, cesarju Francu I. v čast postavljen. Na visokem stojalu stojí podoba njegova, ktero nekoliko nižej obdaja čvetero kipov (podobe: vere, mirú, pravice in hrabrosti); tehta neki 880 centov. Množica bogato-opravljenih dvornih stražnikov in strežajev je korakala sèm ter tjè in vojakom regimenta Belgiskega, v kterem služi tudi mnogo naših slovenskih fantov in ki so imeli ravno tisti dan dvorno stražo, je ravno igrala njihova godba (banda) prav izvrstne rečí. Cesarske palače pa, čeravno je v notranji opravi sijajna, si od zunaj ne smeš misliti velikanske; staro poslopje je, imenitnejše po zgodovini kakor po stavbi; zato se je že večkrat govorilo, da se bode zidalo novo.

Skozi drugo dolgo vežo prideva s tovaršem na zunanji dvorni trg. Na desno široke ceste je postavljen spominek nadvojvoda Karola. Vpodobljen je hrabri vojskovodja jezdijoč na čvrstem vrancu in visoko držeč v zrak vihrajočo zastavo, kakor je namreč po zgodovinskem sporočilu napeljeval vojsko v krvavi bitki poleg Aspern-a, v kteri je bil do takrat skorej vsemogočnega Napoleona otepel. — Nasproti temu spominku, na levo stran ceste, pa bojo, če se ne motim, v kratkem postavili častni kip hrabrega vojskovodja princ Evgena, o kterega grobnem spominku sem Ti bil v zadnjem listu nekaj omenil. Dobra misel je bila to, da se tema slavnima vojskovodjema napravita spomina ravno pred cesarskim dvorom, ker sta bila ona izmed najhrabrejših braniteljev njegovih. Kakor je bil namreč nadvojvoda Karol kos Francozom, še bolj je bil Evgen strah Turkom; akoravno mu s pričetka zastran njegove majhne postave celó njegovi lastni vojaki niso veliko upali ter šaljivo o njem rekli, da „ta mali kapucinček ne bode Turkom populil veliko kocín iz brade.“ Al o tem so se, kakor nam zgodovina svedoči, jako jako opetnajstili. Slava takim hrabrim možem! Tebi pa, blagi brat, moj srčni pozdrav. Bog! Tvoj vdani

Jože Žlindrovič.

*) Kaj več o tem plemenitem gospodu nahaja se v slovenskem koledarju v. č. g. Hicingerja, leto 1864, str. 103—105.

Pis.

Prijatelske pisma.

Spomini iz mojega življenja na suhem in na morji.

Poslal J. Tomše, vojaški duhoven iz Celovca.

(Dalje.)

Drugo pismo.

Julija meseca smo se poslovili od lepe Moravije; polk naš je namreč povelje dobil, se preseliti na Česko v Prago. — Spremljani od lastne glasbe in od neštevilnih ljudí, se je polk, ki je takrat še čez 3000 mož štel, v Napajedlu na vozovlak vsedel; kmali hlapon zažvižga in nas memo trdnjave olomuške vleče proti deželi Přemisla, Libuše in Vlaste. — Drugi dan se pripeljemo na Česko. Lepe ravnine z rodovitnim poljem se pred nami razprostirajo; na desno se nam kažejo sudetske goré in vrhunci krkonoških gor (Riesengebierge), ob cesti se vidijo mesta: Pardubice, Kolin, imenitno zavolj velike vojske, ki so jo pred sto leti imeli Avstrijani s četami pruškega kralja Friderika, in v kteri je brez dvombe tudi marsikteri sin Slovenije svojo junaško kri prelil; na desno se vidi trdnjava Kraljevi Hradec, na levo okrožno mesto Časlav, Kutnahora, dalje ob železnici Přelovč; Labski Tinj, Podiebrad in Českí brod.

Proti poldnevu se nam prikažejo visoki stolpi zlate Prage, slavni Hradšin s stolno cerkvijo sv. Vida, in krasnim poslopjem cesarskega grada, zraven njega Beli stolp (weisser Thurm) in Daliborka, ostanki starodavnih časov, v kterih so nekdaj reveži, ki jih je strašna osoda zadela, grozne lakote morali umreti; na levo od cesarskega grada se vidi grad kneza Švarcenberga, in stanovanje praškega vélikega škofa, dalje velik in bogat samostan in opatija Strahov.

Bodi mi srčno pozdravljena zares krasna, zlata Praga! Stoletja so nad teboj pretekle; na tvojem starem zidovji je zapisana zgodovina starodavnih časov, ki mi z močnim glasom oznanuje minulost vsega posvetnega; — al tudi še zdaj svoje nekdanje imenitnosti nisi zgubila; imenovati se moreš ponosno mati čehoslovanskega naroda in eno najimenitniših in najlepših mest avstrijskega cesarstva.

Blizo 4 leta sem živel v tem prijaznem mestu; vse njegove znamenitosti sem natanko pregledal, in lahko bi o njem veliko pisal; al časnik nima prostora za toliko obširen popis. Rečem tedaj samo to, da mi leta, ki sem jih v Pragi preživel, vedno ostanejo v milem spominu. — Našel sem tudi v Pragi mnogo vrlih rojakov, s kterimi sem se kmali seznanil, dasiravno po-

prej nobenega nisem poznal. Kdor je že sam kdaj deleč bil od svoje domovine in svojega maternega jezika že zdavnej ni slišal, ta mi bo rad verjel, kako človeka nekako srčno veselje presune, kadar mu je v daljnih krajih prilika mila, da more v maternem jeziku svojem se pogovarjati. Če človek tudi mnogo jezikov zná, se mu vendar zmiraj tisti najmilejši zdi, ki ga mati je učila.

Kjer ravno od maternega jezika govorim, naj še opomnim nektere prigodbice, ki so se mi na Dunaji primerile.

Leta 1854 so poskušali vse narode pod en klobuk spraviti; dobili smo k čisto talijanskemu polku kakih 300 kranjskih novincev. Vsak si lahko misli, kako se je godilo tem revežem, dokler se laškega jezika niso naučili. Mladi ti vojaki se pripeljejo na Dunaj, kjer je polk takrat bil. Gosp. polkovnik, star mož z dolgimi brkami, na videz trd in oster, kakor da bi samo železo jedel, v resnici pa človek blazega in mehkega srca (umrl je pred tremi leti kakor general; bodi mu zemljica lahka!). Ta polkovnik me k sebi pokliče, in me tako ogovorí: Duhovni gospod! znano vam je, da smo danes 300 kranjskih novincev, vaših rojakov, dobili v naš polk; nadjam se, da mi bote radi storili, česar vas prijazno prosim. Vem, da morejo ti mladenči vsi potrti biti, da pridejo v polk, kjer jih nobeden, in oni nobenega ne razumejo; bodite toraj tako prijazni in nagovorite z nekterimi besedami mlade vojake v njih maternem jeziku; potolažite jih in recite jim, da jim ni treba žalostnim biti in se ničesa bati; ako pošteni in ubogljivi ostanejo, se jim pri nas ne bode nič hudega godilo; če bi se kteremu kaj krivice godilo in bi se v pravičnih rečeh kaj pritožiti imel, naj vam pové, kaj da ga teží, vi pa bodete njegove želje meni tolmačili, in jez, kakor polkov poveljnik, imam oblasti zadosti, uslišati vsako pravično pritožbo in v okom priti vsaki nepristojnosti. — Drugi dan ob devetih so bili novinci v kasarni na mostovžu v vrsto postavljeni; jez se pred nje ustopim in jih ogovorim v slovenskem jeziku. Vsi se zavzamejo in debelo me gledajo, ne razumé, kako je mogoče, da duhovnik čisto talijanskega polka govorí tudi slovensko. Razvedrijo se jim obrazi veselja, ko vidijo vendar enega pred seboj, ki njih jezik govorí in jih dobro razume. Ko sem jih s primernimi besedami potolažil in jim povedal, kar mi je gospod polkovnik ukazal, sem po vrsti od enega do druzega šel, in še z vsakim posebej nekoliko o njegovi domovini, o starših in znancih govoril; marsikteremu so solze v očí stopile, ko sem ga njegovega doma opomnil. Pridem do enega, ki je po narečji mogel biti iz tistega kraja doma, kjer z lonci in „süho robo“ barantajo. Ta mi mično reče: „Slišite gospod, Vi pa dobro po kranjsko govorite; kje ste se tako lejpo nevadili?“ Nisem se mogel smeha zdržati, zakaj nobeden ni vedil, da je tudi mene Krajna mati rodila; vsi so mislili, da sem trd Lah. — Zdaj se je pa še druga teža pokazala. Novince je bilo treba vojaštva vaditi, pa spet ni bilo nobenega za to pripravnega. Polkovnik me poprosi, naj bom na pomoč častniku (oficirju), ki jih je mogel v potrebnih vajah podučevati. Več dni sem tedaj na dvorišču pri vajah bil, in kar je častnik po nemški rekel, to sem mladim vojakom poslovenil, dokler se niso do dobrega naučili. To je šlo „na levo“, „na pravo“ in tako dalje, da je bilo kaj. — Tukaj sem se očitno prepričal, da tudi naš od toliko prenapetih nemcev in nemškutarjev zaničevani slovenski jezik ni nepotreben, in hvalil sem previdnost Božjo, da mi je dala slovensko mater, ker ravno s tem milim maternim glasom sem od svojih rojakov odvrnil marsiktero neprijetnost, veliko žalostnih potolažil in mnogim veliko hasnil.

Naj povem še eno prigodbico iz svojega življenja, ktera potrjuje, da resničen je pregovor: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudí veljaš.“ Nekega dne me prijatel obišče, ki je bil vojaški duhoven v bolnišnici Nr. 2 na Dunaji, in me tako nagovorí: „Prijatel! pri nas imamo v vojaški bolnišnici revnega bolnika, ki ne razume nobenega jezika.“ „Je tedaj nem (mutec) — mu odgovorim. „O kaj še, ni ne nem“ — me zavrne, ampak jezik govorí, ki ga ne razumem ne jez, ne zdravnik in tudi nobeden strežajev ne; prosim te, bodi tako prijazen, ker več jezikov govoriš, pridi ga obiskat; boš vidil, ali ti kaj iz njega izpraviš.“ — Radoveden viditi to čudno prikazen, brž grem in kmali najdem čudnega bolnika, od kterega sem mislil, Bog vé, kakošen neznan jezik slišati! — Stopivši k njegovi postelji ga vprašam: „Deutsch?“ „Italiano?“ „Madžar ember?“ „Hrvat?“ „Čeh?“ „Polak?“ „Rumun“ itd. Na vse te vprašanja mi z glavo odkima, in poslednjič, že vès nevoljen, se proč obrne in z omolklim glasom godrnja: „Eh! Slovenec sem; dajte mi mir; saj vidim, da me nobeden ne zastopi.“ Jez mu na to rečem: „Da, da, pa še prav dobro te razumem, če si Slovenec.“ — Naglo se spet nazaj proti meni obrne, in vès vesel reče: „Kaj slišim, gospod? ali me res razumete? Bodi Bogu zahvaljeno, da še enkrat v hudi bolezni svoj materni jezik slišim — tukaj v ptuji deželi! Od Celja sem domá; lesèm so me poslali, sam ne vem, kako in zakaj, in so mi rekli, da se bom že kmali za potrebo nemščine naučil, pa bolezen me je prehitela, in tako revež tukaj ležim, da me nobeden ne razume, in jez nikogar.“ Kolikor morem, ga tolažim, se dolgo ž njim pogovarjam, ker mu je to veselje delalo; še večkrat sem ga obiskal, dokler se ni v boljšo deželo preselil, kjer se samo en jezik govorí, ki ga vsak razume, namreč slava Božja; v tisto deželo, kjer se narodi zavolj svojega jezika ne pikajo in v miru med seboj živé, naj so Nemci ali Slovani, Francozi ali Talijani, Angleži ali Kitajci (Kineži).

Enakih prigodeb sem mnogo v svoji vojaški službi doživel, kodar koli sem bil, ker povsod sem z vojaki slovanskega rodú opraviti imel.

Bog vam daj večni mir mila mati moja! Glas, ki ste me ga Vi naučili, ki sem ga kakor otrok iz Vaših ust slišal, mi je napravil že veliko dušnega veselja; on mi je vedno najljubši in najslajši ostal, čeravno sem se naučiti moral veliko druzih jezikov, kterih v službi svoji dostikrat potrebujem. (Kon. prih.)

Jugoslavensko slovstvo.

* ***Prilagodjenje Gabelsbergerova stenografičkoga sustava hrvatskomu jeziku.***

Program letošnji kr. više realke zagrebške ima pod tem naslovom v svojih predalčkih sestavek velike važnosti, tudi nam Slovencem zeló imeniten. Gosp. profesor Fr. Magdič, kteri že dve leti na viši realki zagrebški učí štenografijo (brzopis, hitropis), razlaga v tem sestavku po Gabelsbergerjevi najizvrstnejši sistemi vseh novejših sistem načela te umetnosti nam južnim Slavenom. Čehi, Poljaki in Rusi imajo že gotovo svojo štenografijo, pri nas Jugoslovanih jo tudi že poskušajo v nemščini dobro izurjeni gospodje; gospodu Magdiču pa čast in hvala, da, neutrudljiv v teh študijah, je dovršil to delo tako, da je štenografoval obravnave v deželnem zboru hrvaškem. Dobra ideja je tedaj bila, da je na beli dan dal svoj sestav, da se na tej podlagi porazumejo vsi našinci, ki se pečajo s štenografijo. Magdičev spis obsega: 1. Kratkopis ili pismo u obće, 2. Kratkoslovje a) etimologično, b) sintaktično, c) logično. — Dobro došel bode gotovo vsakemu, ki je ali že izurjen štenograf ali ki se te dandanašnji tako

potrebne vednosti še le učí. „Tako potrebne vednosti dandanes“ — smo rekli — in res, kar je železnica sedanji čas za ceste, to je brzopis (štenografija) v vseh zborih. Ker je brž ko ne gosp. prof. Magdič svojemu delcu posebnih iztiskov napraviti dal, ga pri njem dobí, kdor ga želí. — Pregled šolskih vestí realkinega programa nam kaže, da bilo je letošnje leto v 6 razredih skupaj 125 učencev (največ — 36 — v drugem, najmanj — 8 — v šestem razredu). Učiteljev z ravnateljem vred ima realka 13, med kterimi so Slovenci gospodje: Erjavec, Jelovšek, Lipež, Magdič, Tušek.

* *Technisches Polyglott-Onomasticum oder Wörterbuch der Namen der geistlichen, Civil- und Militärwürden und Chargen, der Professionisten, Künstler und Handwerker, der Grade der Bluts- und Eheverwandschaft, nebst anderen charakteristischen Benennungen in sieben Sprachen und dem friaulischen Dialekte, und zwar: in der deutschen parallel zu der italienischen (zu dem friaulischen Dialekte), zu der französischen, englischen, slovenischen, lateinischen und griechischen Sprache, verfasst von Josef Wuk, Weltprieser etc. etc. von Görz.*

Prišli so v prav ličnem natisu že 4 vezki tega slovnika na dan, kteri v sedmerih jezicih razklada imena v življenji najnavadniših rečí. Nemška beseda stojí na čelu in slovnik pové potem, kako se ta beseda imenuje talijansko, furlansko, francozko, angležko, slovensko, latinsko in grško. Vidi se pri vsaki besedi, da gospod pisatelj tega slovnika prav skrbno ravná in da ne pobira besed brez kritike; zato je delo hvale vredno in priporočilo vsem, ki za nemške besede hočejo vediti besede v peterih imenovanih jezikih, pa še posebno slovničarjem je ta slovnik dober pomočnik. Še 4 vezki pridejo na svetlo, da bode delo končano. Vezek veljá 50 nov. kr. Dobivajo se na vseh večih knjigarnah tržaških in goriških.

Dopisi.

Iz Maribora. — r — Ponovite, ljube „Novice“, prijazno povabilo naše čitavnice Slovencem, posebno našim rojakom okoli Maribora. Letošnja „beseda“ se ve da ne more biti tako veličanstvena, kakor lanska, ker tudi nima krasnega pomena lanske slovesnosti. Ne bode se namreč letos praznovala tisočletnica krščanstva pri Slovencih, kakor lani. Vendar pa tudi letos menimo na oder stopiti in veči množini, ne samo našim družbenikom, poročiti nekoliko slovanskega, posebno pa slovenskega dušnega blaga. Podpirali nas bodo pevci iz Bistrice, Frauheima, Jarenine in sv. Lenarta, tako, da bo zborova moč izdatna. Samospeve so prevzeli: gospodičina Kletnerjeva iz Gradca, tamošnjim Slovanom znana po milem petji v tamošnji lanski tisočletnici sv. Cirila in Metoda, razun nje pa tudi drugi miloglasni in domoljubni pevci in pevkinje iz Maribora in Bistrice. Tako si upamo, da ne bode nobenemu žal, ki se bo 31. julija v Maribor potrudil. — Kar se tiče vstopnine, smo že slišali od nekterih oponašanje, da to ni gostoljubno, ali saj da je vstopnina prevelika. Vendar je treba premisliti, da smo za predlansko besedo potrosili več ko 200 gold., za lansko pa več ko 900 gold. Te denarje so bili dali samo nekteri domorodci, da bi napravili svojim rojakom žlahtnejšo zabavo. Pravično pa je, da vsaki nekaj pripomore, ki se vdeleži. Tako se dá več in večkrat kaj storiti, pa zakaj ne bi tudi pri taki priliki nekaj ostalo za naše mlade domače zavode? Zato posebno Slovence blizo Maribora še enok vabimo, naj si pridejo po vstopne liste v našo čitavnico. Volitev stalnega odbora dne 3. dne t. m. je sledeči vspeh imela: Prvosednik, tajnik in denarničar so prejšnji ostali, odborniki pa so po alfabetičnem redu: gg. Jedlička, inženir, Majciger, gimnazijski učitelj, dr. Prelog, zdravnik, in dr. Vogrin, kanonik tukaj.

Iz Celja. —*— Rekli bi skoraj, da je čitavnica naša, kar javne veselice zadeva, enmalo mlačna, pa prizanašamo ji radi, ker pa skrbí, da so saj tiste, ktere časih napravi, polne pravega čistega veselja. Taka je bila tudi zadnja „beseda“ 10. t. m. Iz programa povzamemo le, kar je bilo bolj novega in med drugim bolj zanimivega. Med pesmami: „Kje dom je moj“, češka, prevodil A. Pirnat, „Slavčeku“ Sl. J. Podgorjanskega, čveterospev Tribnikov in pa „Staročeska.“ Tudi že slavnoznani „Šentjurski pevci“ s svojim milim petjem in Ant. Grabič s svojimi šaljivimi so jako pripomogli k ovi večerni veselici. Posebno se zahvaljujemo pevovodju g. G. Tribniku, ki je na glasoviru in violončelu, g. Salmhoferju, teharskemu učitelju, kteri je na gosle igral, in pa gospodičini Emi Š-, ki je na glasoviru tako izvrstno svirala, da si je sedaj pri tej besedi, kakor že tudi pri poprejšnjih, občno gromovito hvalo pridobila. Do vrha pa je prikipelo veselje, ko smo ob 11. uri iz Laških toplic tale telegram v francozkem jeziku prejeli: „Pozdrav Hrvatov, ki se zabavljajo v Laških toplicah. Živili Slovenci in njihove gospé.“ Ploska in živio-klicev ni bilo ne konca ne kraja. In tako je veselica pri sladkem petji in malem plesu trajalo precej čez polnoč. Da bi le skoraj spet kake „besede“ v čitavnici celjski doživeli! Pa saj ne dvomimo nad tem, ker smo še celó in sicer radostni slišali, da ravnateljstvo namerava, k drugim že pri nas navadnim veselicam še vprihodnje male gledišćine igre pridružiti. Bog daj srečo! To bo novo netilo iskrenega in živahnega kretanja čitavnice naše. — Ko že ravno o besedi in pesmih govorim, naj še dostavim popravek neke pomote v dopisu iz Celja v predzadnjem listu „Novic“: Naš pevovodja gosp. G. Tribnik ni pesem zložil, ampak le nekaj narodnih in drugih je zbral in tistim, ki še četverospevov nimajo, jih je napravil, nektere pa, kakor „Slavčeku“ in druge, sam na četveroglase postavil. 1. zvezek pride konec t. m. na svitlo, njegova „Slovenska maša“ pa še le mesca avgusta ali septembra. — Še nekaj novega. Mestna srenja je včeraj 16. t. m. bivši minoritski samostan ali tako zvano Bočinekovo hišo po dražbi za 46.000 for. za mesto kupila.

Iz Ipave. Dne 15. avgusta t. l. — v praznik vnebovzetja Marije Device — se bo „ipavska čitavnica“ slovesno odprla. Programi se bodo o svojem času razposlali. Ako bi komu drago bilo, s petjem ali drugače k slovesnosti pripomoči, naj odboru blagovoljno naznani, kako in kaj, da se programu pridene.

Odbor.

S Pivke 15. julija. — V Postojni smo šolsko leto že končali 13. julija; hiteli smo namreč s podukom in poskušnjo, da nam več časa ostaja za prenaredbo šolskega poslopja. Tedaj dobimo prostorne šolske sobe, ker za učenike ne bo več stanovališč pod šolsko streho, in se jim bo namesti tistih raji priklad v denarjih dajal. Polagoma napreduje naša šola; zdaj ima že svoj lasten lepo obravnan vrt za sadjorejo, v pospeh pevskega poduka dobila je tudi lastno fisharmoniko. Namesti navadne razredbe ali klasifikacije šolskih učencev prejeli smo letos sporočilo letno v slovenskem jeziku*), v kterem za vvod stojí kratka zgodovina postonjske šole. Povedano je ondi, da se prvi spomin te šole nahaja leta 1702, kjer je bil orgljar in učitelj

*) Radostni smo prebirali tudi mi to „Sporočilo postonjske šole“, ki je nekako napravljeno po programih gimnazijskih in tudi v pisavi kaže lep napredek, da je r samoglasnik. Dobro!

Vred.

Anton Kopriva; da leta 1808 se je po doneskih iz vsega notranjskega okroga sezidalo sedanje šolsko poslopje; da v dneh francozke posesti leta 1810 je bil ondi ustanovljen gimnazi ali kolegi z dvema razredoma, ki bi se bila kmali imela pomnožiti na štiri; da leta 1820 pa se je po višjem dovoljenji začela glavna ljudska šola s štirimi razredi, kakor ostaja še sedaj. H koncu je izrečena želja, da bi bilo kdaj mogoče, v Postojni ustanoviti kako srednjo šolo, namreč realko ali še bolje realni gimnazi. — Takošen realni gimnazi najbolj zadostuje potrebam mladine, ki se želi kaj več izobraziti; dajè namreč podlago za bolj izobraženega kmetovavca in obrtnika, pa tudi za viši bolj učeni stan. Ko deček dovrši navadno ljudsko šolo, se lahko še ne razloči, za kakošen stan je bolj pripraven in namenjen; sama realka pa ga precej odpeljá duhovstvu, pravoslovju ali zdravilstvu, sam gimnazi nasprot ga odvzame kmetijstvu, obrtnii ali trgovstvu. Vendar ko je mladenček se nektere leta že uril v realnem gimnazii, potem se bolj razumno zavé svojega poklica; in naj se potem obrne na ta ali ta stan, koristilo mu bode to, kar se je doslej navadil. Bi mar za gorensko stran v Kranji ne donašal več prida realni gimnazi z ozirom na rečne predmete kmetovavčeve, obrtnikove in trgovčeve in na novejše jezike, namesti na golo latinščino ali presilno nagnano staro grščino s svojimi pretankimi razločki partikel ali akcentov?*) Na Dunaji so preteklo leto napravili dva realna gimnazija, enaka sta v dunajskem Novomemestu in v Badnu na Avstrijskem; tudi za Varaždin na Hrvaškem in za Kotor na Dalmaškem je glas, da bi se ondi napravil realni gimnazi namesti navadnega ali gole realke.

V Postojni se tudi v druzih rečeh kaže napredek, dasiravno časi niso več tako bogati, kakor nekdaj. Zemljišča, ki jih je lansko leto soseska kupila, se umno zboljšujejo in lepšajo; pri vhodu v prijazni trg se poleg ceste vidi prijeten drevored, in za njim zeleni in cveteči vrtiči; po strmem in v zadnje že zlo golem Soviču, ki vrhi nosi ostanke starega grada, se lipe, orehi, kršelike in češnje bolj košato razraščajo, in v zatišji je zasajeno smrečje. V prečudni podzemeljski jami so ozki prehodi razširjeni, in pred vhodom je prostor bolj raztegnjen; pred vhodom se bo zdaj zidala še nekolika hiša, da se bo ondi nektera priprava za jamo hranjevala, in da bodo obiskovavci sloveče jame lahko pod streho nekoliko čakali ali se hladili, preden gredo v podzemeljske prehajališča. Tudi boljša, bolj široka in položna cesta od trga proti jami nima zaostajati. Da se je domača godbina družba izvrstno prestvarila, da se je pevsko društvo ustanovilo, je poslednjič povedal dopisnik iz Planine; pa tudi strelsko društvo se je oživilo, in šteje mnogo udov iz trga in okolice. — Sadjoreja se v okolici po Pivki bolj in bolj čisla, v slavinski fari jo posebno budijo vsakoletne darila iz g. Kalistrovega ustanovila. Pa tudi na ohrambo lesov in gozdov so ljudje začeli svoje očí bolj obračati; zgled Primorcev bo Pivčane in Kraševce bolj priganjal se truditi, zakaj krog Sežane in Bazovice in Lipice je že na tisuče in tisuče drevja v novo nasajenega. Ko bi po reški dolini, okoli Vrem, Košane in Trnovega le še z vinorejo kaj drugače ravnati začeli. Pa trta in grozd na trti se še nekako čisla; kadar se je pa potrgalo, se grozdje mnogokrat tlači v tisti kadi, kjer je bila pozimi kislina, in mošt se hranuje v takem sodu, ki se je navzel slabega duha in plesnobe. Zatoraj vremščina — tako se imenuje domače vino v reški dolini — nima posebne cene in veljave za kupčijo, čeravno daje prav pitno kapljo, kadar je prav vravnana. Da bi bilo kmali bolje!

*) Resnica od konca do kraja! Res treba nam realnih gimnazij. Vred.

Iz Razdrtega. *(Zahvalnica gosp. Petru Kozler-ju, častnemu soseščanu našemu).* Prečastiti gospod! s prijaznim dopisom Svojim od 5. dne t. m. iz Dunaja ste soseski naši darovali tri iztiske krasnega „zemljovida“ Svojega in ob enem naznanili nam, da po Vaši dobrovoljnosti je ona za večne čase družbenica Matice slovenske. Prisrčna hvala Vam za vse te lepe spominke! Ob enem pa, blagi gospod! sprejmite zagotovilo, da občina naša po celi vrednosti vé ceniti darove Vaše, ki so posvečeni omiki naši in omiki naših otrok in vsem prihodnjim unukom našim. Ker pa omika narodova je najkrepkejše podzidje, na ktero se opira ravno tako blagor duševni kakor blagostanje posvetno, bodo še unuki naši nam hvaležni, da smo Vas volili med svoje domačine. In kakor mi dandanes priznavamo hvaležno Vaše djansko domoljubje, tako ga bodo priznavali vsi zanamci naši. Bog Vas ohrani nam in vsej domovini še mnogo mnogo let!

Odbor županije razdrške 13. julija 1864.

Iz Ložke doline na Notranjskem 18. julija. Pretekli petek zjutraj je v vasi „Vrh jezera“ imenovani v lesenem dimniku ogenj se unel in v slamnato streho šinil. V dveh urah je pogorelo 19 hiš in ravno toliko drugih poslopij, to je, skednov, hlevov in kozolcev. Ostalo je s cerkvijo le 5 hiš, ktere so bile malo oddaljene od vasí. Le malo so oteli, ker domači ljudje so bili na polji, po senožetih in drugod na delu raztreseni, drugi pa so še le na pomoč prihiteli, ko je že skorej vse bilo pogorelo. Med 19 pogorelci sta samo dva gospodarja zavarovana. Toliko revščine potrebuje velike pomoči; okrajna gosposka in naš gospod fajmošter sta brž začela nabirati milošnje ali v lesu, živežu, obleki, denarji itd. Pa brez unanje pomoči bo le malo pomagano pogorelcem, ki so na beraški palici. Bog daj, da se jih usmilijo še drugod dobrotniki!*)

*) Ki bi jim gotovo raji pomagali, ako bi med 19 ne bila samo dva v bratovščini sv. Florijana, hišnim gospodarjem toliko potrebni! Vred.

Iz Ljubljane. Pretekla sabota je Ljubljani bila dan velicega veselja, čigar slovesnost so že v petek naznanjale zastave, ki so vihrale s stolpa mestne hiše: prisegal je novoizvoljeni župan g. dr. Etbin Costa. Do 11. ure dopoldne se v primerno ozaljšani in s podobo Njih Veličanstva presv. cesarja Franc-Jožefa okinčani dvorani snide mestni odbor in magistrat s toliko množico druzih stanovnikov različnih stanov iz mesta in predmestij, da je bila čez in čez polna. Ko odbije enajsta ura, stopi, spodobno sprejet, Njih eksc. cesarski namestnik gospod baron Schloissnigg z gosp. grofom A. Auerspergom v dvorano. Gospod župan se vstopi pred njega. — Vse je tiho, in cesarski gosp. namestnik začne ogovor svoj, rekoč, da 30. junija so blagovolili Njih Veličanstvo potrditi izvoljenega župana. Obširno polje je zdaj odprto delavnosti Vaši, gospod doktor! Rajnki župan Ambrož je mnogo dovršil, kar bo treba vzdržati, — mnogo je začel, kar bo treba dognati, — mnogo pa je še ledine, ki jo bo treba obdelati. Vsaki dan bote imeli opravil dovelj. Politika, znanstvo, obrtnijstvo so kolesa, ki se sučejo neprenehoma naprej in se dotikujejo na mnogo stran tudi mestjanskih zadev. V svesti sem si, da boste zadostili vsemu, kar Vam bo toliko lože, ker imate mnogo izvedenih, skušenih in domoljubnih mož — odbornikov — okoli sebe. Da pa bote tudi zvesto opravljali svojo službo, boste zdaj prisegli. — Gosp. grof A. Auersperg bere prisego po obliki, kakor je rajnki župan prisegal, in gospod župan poslednje besede ponavlja po besedah cesarskega

gospoda namestnika. — Ko je bila prisega dovršena, poprime župan besedo in v nemškem jeziku najpred prosi cesarskega gosp. namestnika, da blagovoli ponižno zahvalo njegovo naznaniti Njih Veličanstvu za potrjenje volitve. Potem obljubo ponavlja, ki jo je izustil tisti dan, ko je bil za župana izvoljen po večini mestnega odbora, da kot ustavnemu mestnemu predstojniku mu bode državna in deželna vlada vseskozi vodílo, kterega se hoče nepremakljivo držati, zato se ne bode nič zgodilo samo po njegovi lastni volji, marveč vse le kakor bode sklenila skupščina mestnega odbora. V pomoč tedaj prosi mestne odbornike, mestjane in magistratne uradnike. — Končavši nemški govor začne govoriti slovenski tako-le: „Stoječi pri začetku četrtega leta nove ustavne dôbe se moramo ozreti na to, kar se je godilo v preteklih treh letih: v čem smo napredovali in v čem smo zaostali. Lahko se vidi, in ne dá se nikakor tajiti, da smo mnogo korakov storili naprej. Autonomija, srenjski samostojnost, se je okrepčala in utrdila, — utrdila posebno pod krilom preslavnega, občespoštovanega gospoda c. k. deželnega poglavarja, ki ne sega v meje srenjske samostojnosti odločene. Na poti le-te samostojnosti se je mnogo koristnega naredilo. Mnogozaželjeno višo realko — danes jo imamo; nova naprava za uboge še marsikaj druzega za družbeno, socijalno življenje koristnega se je ali dovršilo ali saj začelo, in mi bomo to izpeljali. Ne bom pa našteval danes, kolike nas še čakajo dela, da se lotimo tega, kar je zaostalo. Milejši mi je spomin napredka. Posebno pa v enem smo krepko napredovali: v narodnem življenju, v narodni omiki. Ako primerimo čas, ko je rajnk župan, moj prednik g. Ambrož, ravno na tem mestu prisegal, kaže se nam velik razloček v prav kratkem času. Narodne društva širijo ljubezen do narodnega jezika, do naše očetnjave, med vsemi Slovenci, in narodno slovstvo krepko živi in lepo napreduje, ter nareja pot resničnemu ustavnemu življenju. Ustavno življenje more biti le na podlagi javnosti, javnost pa zahteva narodno omiko, narodno življenje, narodnega duhá. Srčno veselje more tedaj presuniti vsacega domoljuba, vsacega ustavnega človeka, ako vidi, kako se širi domače življenje in rodoljubje. V takem občutku pa se moramo hvaležni spominjati Tistega, ki je nam prvi pot k temu pripravil, — Tistega, ki je po svoji lastni volji ustavo nam daroval, — Tistega, ki je brž v začetku nove ustavne dôbe nam enakopravnost zagotovil. Vam vsem tedaj, častiti meščani in prečastiti udje mestnega zbora, gotovo po volji rečem: Bog živi, Bog ohrani presvitlega cesarja in gospoda Franc Jožefa Prvega. Slava! Slava!“ — In navdušeni slava-klici so doneli po dvorani trikrat se ponavljajoči. S tem pa je bila končana slovesna prisega. — Kakor je cesarski namestnik lepo in priljudno govoril, tako krepko in v polni zavesti svoje resnične volje, vso svojo delavnost žrtovati blagru mestnemu, je odgovoril župan. Po govoru je Njih ekscelencii predstavil odbornike. Po odhodu cesarskega gospoda namestnika je prvi magistratni svetovavec g. Guttman predstavil gosp. županu mestne uradnike, zdravnike in učitelje; po vsem tem pa ga pozdravlja deputacija iz Trnovške fare ter mu veselje razodeva, da mestni župan je izvoljenec 3. razreda, v kterem je največ volivcev iz Krakovega in Trnovega.

Popoldan je bil po vseh mestnih vogalih nabit razglas v slovenskem in nemškem jeziku sledečega obsežka: „Slavni mestni odbor me je 8. junija t. l. izvolil za župana glavnega mesta te dežele ter vsled najvišega potrjenja, narejenega 30. junija, danes stopam v to službo. Dobro mi je znana teža moje službe, vendar pa imam trdno voljo srečo meščanske občine, njenih meščanov in prebivalcev v tistih mejah, ki so meni postavljene, kar se največ dá, ohraniti in pospeševati z vsemi svojimi močmí. Vspešnih nasledkov pa morem upati le tadaj, če me ne bode podpiral, kolikor je treba, samo slavni mestni odbor, ampak tudi vse ljudstvo. Obračam se toraj k vsem meščanom in prebivalcem tega mesta, ter prosim, da bi me podpirali z odkritosrčnostjo ter mi naravnost brez ovinkov pripovedovali svoje želje in pritožbe, in da bi natanko izpolnjevali mestnega odbora in magistratne gosposke naredbe, ktere se bodo izvrševale, kakor ukazujejo postave in kakor hoče imeti pravo ustavno življenje.“

Ob osmih zvečer se je že začelo živo gibanje po mestu. Zvedilo se je namreč, da po želji mnozih mestjanov, kteri so Cesarjev sklep, da je dr. Costa potrjen mestni župan, radostni sprejeli, se bode ob devetih pred stanovanjem županovim napravila pevska večernica. In res, čem bolj se bliža ura deveta, tem bolj se polni „Breg“, kjer stanuje župan. Noč je bila krasna, kakoršne še ne pomnimo letos; luna je tako milo sijala v mirno hladno noč, da bilo je veselje. Ko po deveti uri od mestne hiše, po velikem in starem trgu z bakljado pride pevski zbor čitavnice s svojo zastavo in „Južni Sokol“ tudi s svojo, ki obé ste se krasno lesketale o luninem svitu (filharmonični pevski zbor in pa „turnverein“, čeravno tudi prijazno povabljena, nista prišla, rekši, da se udeležita le, ako jih mestni odbor povabi, ki bi po takem moral svoj lastni akt slaviti, kar še nikdar nikoli ni bilo in ne more biti) se privalí toliko naroda, da vse črno je bilo na bregu desnem in levem Ljubljanice in po vsej okolici, ki se zdaj raduje nad transparentom na uni strani Ljubljanice napravljenim, v kterem ste se svetile črki E. C. Ko se narodne družbi ustopite na svoje mesto, začne vojaška glasba c. k. topničarjev pod vodstvom g. Ambroža večernico z izvrstno godbo. Ko glasba potihne, pevski zbor začne „véliko pesem novemu županu posvečeno“, ktero je po besedah Fr. Levstikovih zložil pevovodja g. Fabjan. Ker je bila ta pesem (cantate) glas, po kterem svojemu županu verno udana Ljubljana razodeva svoje čuti in je po takem bila ta kantata jedro svečanosti današnje, jo postavimo celo le-sem. Tako se glasí v besedah in napevu izvrstna pesem:

Ljubljana, mati naša, izvolila
Tvoj um je, Tvoje mlade si močí,
Da jim osodo svojo izročila,
Svoj up i težo svojih bi skrbí.

Navdušena Ti zdaj roko podaja,
Nje glas doneč pozdravlja Te vesel,
Ker Te na sedež slavnih mož posaja,
Da nje krmilo krepko bi prijel.

Razsodni žreb Ti glasno je oznanil,
Ko je potihnil sil nasprotnih boj,
Da vénec Tebi le je národ hranil,
Da v boji národ bil je za Teboj.

S Tebój je bil, ker si je trdno v svésti,
Da níkdar ne omája Te vihár,
Da Ti na Tvojih dni strmotnej česti
Njegove sreče vedno bode már.

Naj slava Tebi čista bi sijala,
Ko sije denes vera naša v Te,
I naj bi rodom poznim oznanjala,
Modrost, pravičnost Tvojo in imé!

Ljubljana denes Ti rokó podaja,
Nje glas donèč pozdravlja Te vesél,
Ker Te na sédež slavnih mož posaja,
Da njé krmílo krepko bi prejél.

V tem, ko se pesem odpoje, na uni strani Ljubljanice bengalični ogenj razsvetljuje celo okolico, in zdaj „živio- in slava-klici“ zagrmijo iz tisočernih ust novemu županu, kteri se z oknja doli zahvaluje s kratko pa

krepko slovensko besedo, ktero množica pod oknom povrne s gromovitimi slavaklici.

Ko je pevski zbor odpel še Ipavčevo „Domovino“ in Jenkov „Naprej“, je serenado sklenila vojaška godba in pevski zbor in „Sokol“ se s zastavama svojima poslovita od gospoda župana, pa se v lepo vredjenih vrstah, kakor sta prišla, napotita pred stanovanje cesarskega namestnika gospoda barona Schloissnigga in ondi zapoje zbor Veitovo pesem. Ko odpoje, donijo tudi tukaj prespoštovanemu gospodu slava-klici, ki se ponavljajo, ko pred hišo deželnega glavarja g. barona Codelli-a odpoje zbor Vinterjevo „Slavsko domovino.“ In s tem je bila končana lepa slovesnost v najlepšem redu, kakor se je pričela. Kakor je slavnoznani čitavnični pevski zbor, v kterem so danes bili zbrani vsi izvrstni pevci, poveličal narodno svečanost, ki v kroniki mestni zapisana ostane na veke, tako je „Južni Sokol“ (bilo ga je blizo 100 glav) se vnovič danes društvo skazal, ki se ne odlikuje samo po krasni svoji obleki, temuč je tudi v tem res občnega spoštovanja vredno, da vsigdar vse dovršuje v najlepšem redu. — Gospod dr. Etbin Costa pa je danes očitno vidil, s koliko radostjo je bela Ljubljana sprejela njega kot pravega domačega župana, ki se ne bode lovil zdaj na levo zdaj na desno, ampak vseskozi hodil pravo ustavno pot, — in s kolikim zaupanjem se obrača do njega, ki že več let pozná bistro njegovo glavo, blago srce in železno delavnost njegovo. Kdor kakor on s temi lastnosti nastopi županstvo, ni ga strah, da ne bi popolnoma izpolnil mesta svojega, če tudi mu ne bojo samo rožice rastle po potih, ktere bo hodil, ampak mu tudi s trnjem bodo zarašene mnogokrat. Zato „na zdravje!“ „na prav trdno zdravje!“ — Ne moremo pa si kaj, da ne bi pri tej priliki rekli še ene. Že več let se kaže živa potreba mestne glasbe (muzike), ker slovesni taki in enaki obhodi brez glasbe ne morejo biti. Če celó Novomeščani imajo dobro vredjeno muziko, kako da bi je glavno mesto ne moglo imeti? Drugo pa, kar smo že ob Ambroževi slovesnosti leta 1862 v „Novicah“ grajali, je to, naj bi se nikoli več ne rabile smolnate baklje. Že to, da tisti mestjani, ki so svetili pevcem, da so vidili peti, so prejeli voščene baklje, je nevoljo obudilo pri ostalih, ki so prejeli smolnate; vzeli so jih sicer v mestni hiši, al medpotoma so jih oddajali fantalinom, ker v tesnih ulicah in med veliko trumo ljudí dobro oblečenemu človeku ni mogoče iti s tako bakljo brez nevarnosti poškodovanja, če tudi bi že rad požiral dušivni dim. Naj se tedaj za vselej odstranijo smolnate baklje, ktere so slovesnostim tudi o tem na kvar, da ljudje, kteri v jajcu dlake iščejo, brusijo hudobne svoje jezike, brez pomislika, kako pridejo baklje v roke ljudém, ki bi jih raji vidili na Grintovcu.

— Novoizvoljeni dekan stolne naše cerkve, preč. gosp. dr. Janez Zlatoust Pogačar, bil je preteklo nedeljo po vèliki maši slovesno vmesten s pravico rabiti škofovske znamenja, to je, mitro (infulo), pastirsko palico in prstan, ktero so sv. Oče milostljivo dovolili vsacemu prihodnjemu stolnemu dekanu ljubljanskemu.

— V god c. kr. gimnazijskega ravnatelja gospoda dr. Miteis-a so mu dijaki napravili večernico, pri kteri so peli 3 pesmi slovenske. — „Triest.“ dopisniku, ki se huduje nad to „Taktlosigkeit“, da se nemškemu ravnatelju poje slovenski, odgovarja že Preširn v svojem „Orglarji“:

Pusti peti moj'ga slavca,
Kakor sem mu gèrlo stvaril!

— Komisija za osušenje močirja (morasta) naznanja, da pride prihodnji torek dopoldne ogledavat močirje (mah) okolice ljubljanske na levem bregu Ljubljanice, popoldne pa vrhniško, — v četrtek močirje okolice ljubljanske na desnem bregu, — v petek pa mestne dele. Cilj in konec tega ogleda je odločiti tiste kraje, kteri naj bi se letos požigali. Naj se tedaj vsak posestnik že pred oglasi pri tej komisii ali pri svojem županu, ali pa naj napovedane dneve stopi pred komisijo.

— Iz Kranjskega so pretekli teden v Ljubljani nabrali 44 prostovoljcev za armado mehikansko.

— Od več straní nam dohaja vprašanje: Bo li „zlati vek“ tudi letos izhajal? Kar smo o tem zvedili, v kratkem povemo: Pisavcem je treba bravcev; lanskega „zlatega veka“ je še kacih 4—500 iztisov. Sezite po njem, kteri ga še nimate.

— Slavna družba sv. Mohora poslala nama je „živalstva“ in „rastlinstva“ po 10 iztisov vsacemu, da ga po svoji previdnosti razdeliva vsaki svojim dijakom, v čegar imenu se ji srčno očitno zahvaljujeva. A. Lésar in J. Marn.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Konec tega meseca pride kralj pruski na Dunaj. — Govorí se tudi, da se snidejo vsi vikši vojskovodji našega cesarstva v posvèt na Dunaji; o čem bode posvetovanje, se ne vé; nekteri mislijo, da o prenaredbi vojaščine. — Tudi škofa g. Strossmajer-a so časnikarji pretekli teden imeli na Dunaji in pravili so, da je imel dolg pogovor s hrvaškim dvornim kancelarjem itd., — pa bôsa je ta novica; prevzvišeni škof je v Diakovaru in gré v toplice jamniške. — Čedalje bolj je podoba, da vlada misli sklicati kmali deželni zbor v Zagrebu. Ker Hrvati zdaj nimajo neodvisnega časnika, se toliko več brošuric prikazuje, ktere po svojih smislih obdeljujejo hrvaške zadeve, kakor se tudi dunajski časnik „Botschafter“ pogostoma ozira na Hrvaško; modri Nathan je zasledil ondi dve stranki: magjarsko in česko-hrvaško! — Vladni časnik beneški „Gazzetta di Venecija“ potrjuje, da je avstrijska vlada roko podala pruski in ruski, pa le zato, da si varujejo svoje staro pravo, in da skrbé zato, da pogodbe ne ostanejo mrtva črka. Pomenljiva je ta beseda zlasti nasproti besedam Napoleonovim, ki je v znanem svojem kongresnem razglasu o pogodbah govoril kakor o mrtvih v grobu. — Laško kraljestvo je v velicih zadregah; od ene straní dolgovi in pomanjkanje denarja, od druge nezadovoljnost ljudstva, zlasti neapolitanskega, da Garibaldi mora mirovati; vrh tega pa se roparska drhal tako narašča, da je vlado že samo strah, čeravno jo zatira na vso moč. — V Šlesviku miruje zopet boj in bode miroval saj do 31. t. m. Brž ko ne pa je vojske konec, ker danska vlada v svojih velicih stiskah je pisala na Dunaj in Berlin, da hoče za trdno mir skleniti. Vlada avstrijska in pruska sta ji odpisale, da tudi one želite, da neha vojska; al do 31. dne t. m. se mora podlaga najti mirú, in zatega del naj pošlje pooblastenca na Dunaj. Ali bode danska vlada ponudila povoljne pogoje, po kterih se bi razmotal klobčič, — kdo bo vojskine stroške plačal, in še druzega več je, kar ne bode velicih težal. — Velika pravda se je začela v Berolinu zoper Poljake, ki so v Poznanskem (ki je nekdaj bilo obstojni del Poljskega kraljestva, zdaj pa spada pod prusko) pomagali v poslednjem puntu poljskem. 17 let je preteklo, kar od časa ko je Mieroslavski bil kolovodja, ni bilo več take velike tožbe. Dozdaj je 199 zatožencev; 103 obdolžujejo pravega velicega izdajstva 35 deležnikov, 14 pa tacih, ki so pripravo delali.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.